

Rødt Agder

Program for 2019-2023

Innledning

Rødt vokser, også på Agder. Vi arbeider for et politisk vendepunkt, for å snu ei utvikling der forskjellene øker og velferdsordningene demonteres, ei utvikling som fører til at miljø og klima ødelegges og folk får dårligere liv.

Regjeringer av ulik farge har over tid svekket det økonomiske handlingsrommet for kommunen og fylkeskommunen. For Rødt er det uholdbart at vi har en rik stat og fattige kommuner, og Rødt på Stortinget foreslår styrking av kommuneøkonomien. Innenfor de rammene som finnes vil vi som folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner foreslå tiltak som reduserer forskjellene og fremmer en rettferdig miljøpolitikk.

Når vi stiller til valg, handler det om politikk, ikke posisjoner. Rødts lokallag og folkevalgte jobber for forandring både på kort og lang sikt. Vi samarbeider med andre partier ut fra hva som er hensiktsmessig lokalt for å få gjennomslag for våre hovedsaker, politisk innflytelse og reell forandring.

Fra 2019 er Rødt til stede i mange flere kommuner på Agder, og vi har stilt til valg mange nye steder. Flere Rødt-representanter i kommunestyre og på Agder fylkesting kan gjøre en forskjell, men Rødt kan ikke snu utviklingen aleine. Vårt prosjekt er å bygge en folkebevegelse som utfordrer dagens politiske system og som peker i retning av et rettferdig, demokratisk og sosialistisk system i økologisk balanse. Et system der de viktigste avgjørelsene tas i fellesskap. Vi vil spille på lag med fagbevegelsen og andre folkelige bevegelser og på den måten samle styrke til å gjøre en forskjell. Mange av våre representanter vil være nye i lokal- og fylkespolitikk. Friske, røde blikk er bra, men vi har selvfølgelig mye å lære

Innhold

Innledning	s. 2
Forskjells-Agder	s. 3
Klima, natur og miljø	s. 3
Industri og energi	s. 5
Arbeidsliv	s. 6
Utdanning	s. 8
Bolig	s. 9
Landbruk og fiskeri	s. 10
Kultur, idrett og fritid	s. 12
Samferdsel	s. 13
Et solidarisk, likestilt og antirasistisk fylke	s. 14
Folkehelse, helsetilbud og profittfri velferd	s. 16
Folkestyre og frihet	s. 17

Forskjells-Agder

Levekårsutfordringene på Agder er større enn i de fleste andre fylker i Norge, og slik har det vært lenge. Få politiske tema har vært snakket så mye om blant folkevalgte i landsdelen. Agder har flere uføre, også unge uføre, flere som jobber deltid, flere unge arbeidsledige og flere barn som vokser opp i fattige familier enn det som er gjennomsnittet i Norge. Likevel føres det en politikk som gjør at økonomiske forskjeller øker og skillet mellom by og land forsterkes.

Forskjells-Agder handler også om systematisk skjevfordeling av makt og om mindre demokrati. Agder er en landsdel med rike naturressurser og det er mulig å ta disse i bruk på en måte som er bedre for innbyggerne og naturen. Når rikdom og eierskap samles på færre hender, får pengeseddelen mer makt på bekostning av stemmeseddelen. Styring over områder av betydning for Agder flyttes ut av landet, til EØS-organer. Sentralisering, privatisering og overstyring går hånd i hånd.

Dette mener Rødt

For Rødt er kampen mot økte forskjeller et kompass som vi vil bruke innen alle politikkområder. Når vi arbeider med miljø og klima, industri og energi, arbeidsliv og utdanning, landbruk og fiske, helse, bolig, samferdsel og kultur, stiller vi alltid spørsmålet: Hvis vi går inn for dette, vil det øke eller minske forskjellene? Svaret bestemmer hva vi vil arbeide for å få vedtatt. Derfor fins mye av vår politikk mot forskjeller under andre overskrifter i dette programmet.

Vi arbeider også for tiltak som kan hjelpe direkte mot de verste konsekvensene av fattigdom. På Stortinget går Rødt inn for bedre kommuneøkonomi, økt barnetrygd, innføring av gratis tannhelsetjenester og pensjons- og stønadsordninger som sikrer verdighet. I kommuner og fylker vil vi arbeide for ordninger som gjør livet enklere for folk som er rammet av fattigdom.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR:

- å sørge for en offentlig ytelse som sikrer et verdig liv uten fattigdom for alle som ikke kan leve av eget arbeid
- at ingen skal miste dagpenger uten å ha fått tilbud om jobb eller utdanning, fram til en slik offentlig ytelse er på plass. Sosialhjelpssatsene skal opp på SIFO-nivå ved øremerking av statlige midler.
- at barnetrygda skal holdes utenfor beregning av sosialstøtte.
- ordninger som kulturkort og sentraler med gratis utlån av sportsutstyr
- at innvandrere med lovlig opphold skal ha trygderettigheter som sikrer et verdig liv
- å reversere innstrammingene i arbeidsavklaringspenger og at barnetillegg for mottakere av AAP skal være på samme nivå som ved uføretrygd.
- en organisering av NAV-kontorene som gjør at de ansatte kan gi brukerne et respektfullt og verdig tilbud.
- at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal få brukerstyrt personlig assistent etter sine reelle behov.
- at Agder fylkeskommunes storsatsing på bedre levekår skal organiseres i nært samarbeid med kommuner og innbyggere, altså så nært som mulig mennesker som rammes av fattigdom og dårlige levekår.

Klima, natur og miljø

En natur og et klima i balanse er rammen rundt eksistensen for mennesker og alt liv. I vår tid har klimændringene skapt et mye mer ustabilt og vilt vær der intens nedbør gir flom og ras mens perioder med tørke skaper økende problemer, særlig for landbruket. Dette har vi begynt å merke på Agder de siste årene.

I 2018 var veitrafikken den største enkeltkilden til klimagassutslipp på Agder med 44 prosent. Likevel er utbygging av en firefeltsvei, som øker kapasiteten og biltrafikken, det viktigste store fellesprosjektet på Agder, drevet fram av de store partiene. Hvis vi på Agder skal ta vår del av jobben med å oppfylle togradermålet i Paris-avtalen, må utslippene reduseres med over 90 prosent innen 2050.

Agder har et rikt mangfold av naturtyper og friluftsområder. Vi har over 200 områder som er verna gjennom naturmangfoldsloven. Fylket strekker seg fra hav, skjærgård og fjorder via vassdragene, gjennom

skogbeltet, som utgjør 40 prosent av landarealet, til hei og fjell. I vest har vi et spesielt kystlandskap med sandstrender og våtmarksområder. Med respekt for naturen og god forvaltning kan vi ta vare på artsmangfold, livs- og næringsgrunnlag og rekreasjonsmuligheter for framtida.

Hei- og skogområdene har en variert flora og fauna og har hatt stor betydning for bygdene rundt, ikke minst for næringer som jordbruk, skogbruk, vannkraftproduksjon og reiseliv. Setesdalsheiene er en del av leveområdet for Nord-Europas sørligste villreinstamme. Heiene har også stor betydning for jakt, fiske og friluftsliv. NVE legger opp til utbygging av vindkraft i et nesten sammenhengende belte gjennom det kupert heilandskapet i Agder. Dette har ført til et opprør mot vindkraft.

God vannkvalitet er nødvendig for mennesker og andre arter, og trengs for å sikre folkehelse, næringsliv og rekreasjon. Havet utenfor Agder-kysten er i krise på grunn av forurensing, forsøpling og overfiske. Vi kan se endringer i sjøvegetasjon, fiske-, reke- og sjøfuglbestander som er i sterk tilbakegang. Forvaltningsplanen for Skagerrak og Nordsjøkysten trengs sårt, og politikerne må ta dette på største alvor.

Agder er en storprodusent av fornybar vannkraft, og står for 12 prosent av den totale kraftproduksjonen i Norge. Per i dag er regionen en stor eksportør av kraft.

Dette mener Rødt

Klimaendringene er farlige, urettferdige og allerede i gang. Så langt har vi bare sett en forsmak på hva som kan skje dersom vi ikke klarer å kutte klimagassutslippene i tide. Rødt er et sosialistisk miljøparti, det betyr at vi står for en systemkritisk og sosialt rettferdig miljøpolitikk. Kostnadene ved den nødvendige omstillinga av samfunnet må tas i fellesskap, og fellesskapsløsninger må prioriteres framfor å dytte ansvaret over på enkeltpersoner. Samtidig heier vi selvfølgelig på folk som tar miljøsmarte valg, og vil at politikken skal legge til rette for det.

Mange viktige veivalg tas nasjonalt, men i fylkeskommunen og kommunene vil Rødt jobbe for aktiv, grønn næringspolitikk, god og billig kollektivtransport og sørge for energieffektivisering og kutt i fylkeskommunens/kommunenes egne utslipp. Rødt vil stoppe nedbygging av verdifull natur og matjord, og holde forurensende oppdrettsanlegg borte fra verdifulle fjord- og kystområder.

Såkalt «grønn vekst» kan ikke snu den negative spiralen og redde klima og miljø. Det kapitalistiske systemets veksttvang gjør at vi nærmer oss, eller har overskredet, flere av jordklodens tålegrenser og forbruker naturressurser på en tankeløs og grådig måte for å oppnå kortsiktig profitt.

Jordklodens natur- og energiresurser er vårt felleseie og Rødt arbeider for at ressursene skal være under nasjonal, demokratisk kontroll. Vi har fortsatt tid til å skape et samfunn som er i balanse med naturen og sikrer mennesker god livskvalitet, men det haster å ta vare på naturmangfoldet og økosystemene og å redusere utslipp av klimagasser, miljøgifter, for eksempel giftige plantevernmidler, og andre skadelige stoffer i naturen. Her har folkevalgte organer, forvaltning, naturvernorganisasjoner og engasjerte innbyggere nok å ta tak i. Rødt vil stille krav som gjør at utslippene går ned og vern av natur og artsmangfold styrkes. Vi vil verne om allemannsretten og være restriktive i forhold til turistindustrien. Rødt vil stille forslag om å redusere bruk av plast og engangsemballasje.

Rødt arbeider for at vi i stadig større grad skal bruke fornybar energi, men de fleste fornybare kraftkilder har også miljøkonsekvenser i form av klimagassutslipp og avfall ved produksjon av mineraler og metaller, fra anleggsvirksomhet, transport og alvorlige naturinngrep. Derfor må vi først og fremst satse på å spare energi og på å ruste opp og fornye vannkraftverkene. Agder har allerede bygd ut store vannkraftressurser, og Rødt går sterkt imot utbygging av vindparker i Agder-naturen.

Vi ser mange eksempler på at veibygging og andre utbyggingsprosjekter truer vannkvalitet, jordbruksarealer og markagrensene på Agder. Vi må legge drastisk om på samfunns- og arealplanlegging i fylket og gi verneinteressene en helt annen plass.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- kontinuerlig fylkeskommunalt ansvar og arbeid for å få ned klimautslipp fra transport, industri og landbruk på Agder.
- felles satsing på nye grønne arbeidsplasser som kan avløse arbeidsplasser i olja og leverandørindustrien
- nei og atter nei til oljeboring i Skagerrak.
- å bruke føre var-prinsippet og strenge krav i forbindelse med arealbruksendringer og utbygginger.

Naturens sårbarhet skal vektlegges og unødige inngrep unngås.

- Å stoppe konsesjoner til og utbygging av vindkraftparker i naturen på Agder.
- forsvar av markagrensa rundt byene.
- å stoppe drenering av myr og torvmark.
- å stoppe produksjon og bruk av mikroplast – tiltaksplan for å redusere plastsøppel og gummigranulat.
- reduksjon av emballasje, støtte til gjenbruk, panteordninger – og nødvendig emballasje av papir og nedbrytbare materialer.
- å støtte opp om lokale ordninger for deling, gjenbruk og reparasjoner
- oppretting av flere offentlige delingstjenester etter modell av folkebibliotekene. F.eks. bysykkel-ordninger og utstyrssentraler.
- forsvar av allemannsretten og fjerning av stengsler i strandsone og utmark.
- satsing på samarbeid om å utvikle tidevannskraft, geotermisk kraft og vindkraft til havs.
- at det offentlige Agder setter mer fokus på biologisk mangfold, økosystemer og vern av truede arter, og gir dette en sentral plass i all arealforvaltning.
- strenge krav til motorisert ferdsel på sjøen og fjellet
- Støtteordninger for enøk og solcelle, satsing på passivhusstandard i fylkeskommunale og andre offentlige bygg
- tiltak for å stoppe bruk av giftige sprøytemidler og plantevernmidler og for å sikre insekter gode livs- betingelser, inkludert giftfri kantslått langs fylkesveiene.
- kommunale krav for å redusere avfallsmengden
- klimatilpasning, f.eks. i forhold til havstigning, og beredskap mot ekstremvær mm. må tas på største alvor.
- skadebegrensing og hjelp når folk rammes av ekstremvær må være et offentlig ansvar

Industri og energi

Agder er en viktig industriregion. Siden begynnelsen av 1900-tallet har vannkraft og kraftforedlende industri vært en bærebjelke. Anleggs- og industriarbeidere har lagt grunnlag for vannkraftverk, hjørnesteins-bedrifter og mange lokalsamfunn. Treforedlingsindustri har hatt stor betydning, i dag går mesteparten av tømmeret til eksport.

Framsynt politikk fra den tida vannkrafta ble bygd ut, ga offentlig eierskap til de store kraftverkene. Kommunene på Agder eier fortsatt flertallet av aksjene i Agder Energi, og Statkraft resten. Likevel styres energipolitikken i dag etter markedsprinsipper, og krafta behandles som en vare på markedet i stedet for en felles ressurs som kan brukes til samfunns- og næringsutvikling. Tilknytningen til EØS og EUs energibyrå ACER undergraver råderetten over den rene vannkrafta. Samtidig opplever vi et stort press fra energiselskapene for å bygge ut store vindkraftparker.

Kommunene og fylkeskommunene på Agder har etter norsk lov rettigheter til en del av kraftinntektene (konsesjonskraft). Dette er inntekter fylkeskommunen kan velge å bruke til industripolitiske formål.

Den kraftforedlende industrien på Agder produserer mest for eksport, men også for hjemmemarkedet. Industribedriftene har vært store forurensere, og arbeidsmiljøet var ofte helseskadelig. Arbeiderbevegelsen og naturvernere har kjempa for å produsere på måter som tar hensyn til helse og miljø. I dag er produksjonsprosessene reinere, og utslippene går ned.

Industrien er hovedsakelig eid av store utenlandske konsern, og eierskap skifter rett som det er. De utenlandske konsernene har ofte vist seg som seriøse eiere, men det er grunn til å følge med. Vi på Agder trenger langsiktig utvikling av teknologi og kompetanse, og trygghet for arbeidsplassene. På 2000-tallet er det etablert en betydelig industri som leverer installasjoner mm. til Nordsjøen. Leverandørindustrien har vært med på å utvikle viktig teknologi og kompetanse, men arbeidsplassene er utsatte i forhold til oljepriser og oljepolitikk.

Vest-Agder har vært et av de få fylkene der antallet arbeidsplasser i industrien har økt på 2000-tallet, mens det har vært nedgang i Aust-Agder, og særlig lengst i øst.

Dette mener Rødt

Industriregionen Agder må bygges videre så vi kan skape verdier basert på våre rike naturressurser. Dette

er viktig for å sikre arbeid til alle som kan arbeide, og gjennom det bremse utviklingen av forskjells-Agder.

Rødt vil ha en politikk som bruker våre felles energiressurser til å utvikle et sunt næringsliv og stadig flere grønne industriarbeidsplasser. Prispolitikken må gi husholdningene rimelig strøm til normalt forbruk. Vi må ta klimaendringene på alvor, og rein vannkraft som er under demokratisk styring, kan være et av de viktigste verktøyene for å bygge et nullutslippssamfunn.

Arbeidet for å redusere utslipp av klimagasser og giftstoffer må være et kontinuerlig forbedringsarbeid. Handel med klimakvoter er ikke løsningen.

Norge må trappe ned utvinning av fossil energi og verne natur og landskap mot nye store inngrep. Vi vil vri satsingene slik at kunnskapen til oljearbeiderne og i leverandørindustrien blir brukt til å bygge det fornybare Norge, for eksempel ved å satse på havvind og forske videre på fornybare kraftkilder.

Rødt jobber for at utveksling og eksport av kraft skal styres demokratisk og med fornuft, ikke av et umettelig behov for mer energi i Europa. Billig norsk vannkraft må igjen bli et industripolitisk virkemiddel for å utvikle arbeidsplassene i norsk landbasert prosessindustri.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- videre utvikling av en grønn, kraftforedlende industri på Agder i samarbeide med fagbevegelsen.
- statlig oppkjøp av miljøbedrifter som er trua av utflagging eller nedlegging, om nødvendig
- at deler av oljefondet skal settes av til et grønt omstillingsfond og brukes til investeringer i industri, infrastruktur og klimatiltak.
- at Agder fylkeskommune skal satse på nye grønne industriarbeidsplasser gjennom planlegging, tilrettelegging, bruk av konsesjonskraftmidler og andre tilgjengelige utviklingsmidler.
- satse på en moderne, bærekraftig industri som kan bruke korteste ressurser fra skogbeltet.
- fylkeskommunens satsing på Agder som lavutslippssamfunn ikke fremmer enda mer markedstvang.
- at industrien på Agder skal få langsiktige, rimelige kraftavtaler. Det må samtidig stilles krav til energisparing, utslippsreduksjoner, bruk av grønn teknologi og at krafta brukes til produksjon.
- Gjeninnføring av et toprissystem som gir husholdningene stabil strømpris på et fornuftig nivå.
- for at fylkeskommunen og offentlig eide virksomheter på Agder skal satse på bruk av fornybar energi.
- stans i planene om bygging av nye kraftkabler og økt norsk krafteksport
- styrking og utvikling av forskningssamarbeidet mellom industrien, UiA og andre kompetansemiljøer innen klimavennlig produksjonsteknologi og -prosesser Resultatene må formidles gjennom undervisning og praktiske tiltak i videregående skole og lærebedrifter.
- aktiv, fylkeskommunal eierskapspolitikk som er med på å løfte fram neste generasjons grønne energi-produksjon og teknologi.
- differensiert arbeidsgiveravgift som legger til rette for næringsutvikling og bosetting i distriktskommuner
- offentlig støtte til bærekraftig forvaltning av havressursene, og til at fiskerinæringen tilpasser seg endringer i høstbare arter i havet.
- Rødt vil si opp EØS-avtalen og tilslutningen til ACER.

Arbeidsliv

Rettighetene som arbeiderbevegelsen har slåss for, og vunnet, over generasjoner er nå under hardt press. Dette er blant de sterkeste drivkreftene for å øke klasseforskjellene. Både EØS-avtalen og regjeringens politikk fremmer sosial dumping. Et "fritt" tjeneste- og arbeidsmarked, privatisering, økt rett til midlertidig tilsetting og bemanningsbransjens rolle drar i samme retning. Mange store bygg- og anleggsprosjekter utføres etter OPS-modellen (offentlig-privat-samarbeid). Det blir kort vei til å bruke innleide arbeidere som jobber på utenlandske vilkår. Innen langtransport fører bruk av utenlandske vogntog med underbetalte sjåfører til sosial dumping og farlige forhold på vinterveiene.

Agder har en stor andel av store private konsern inne i det som skulle være offentlige tjenester, for eksempel barnehage og barnevern. Profitt i velferd går ut over lønns- og pensjonsvilkår.

Landsdelen har mange deltidsansatte, også mange på kort deltid. Dette går først og fremst utover kvinners tilknytning til arbeidslivet og opptjening av pensjon. Det er også lavere andel av innvandrere i arbeid på Agder sammenlikna med landssnittet.

Fagorganisering er viktigere enn på lenge, men utviklingen fremmer oppsplitting av arbeidsfolk og et kappløp mot bunnen. Organisasjonsprosenten er på vei ned.

Dette mener Rødt

Rødt støtter arbeidsfolk i kampen for lønn, rettigheter og mer innflytelse på arbeidsplassen. Sammen med fagbevegelsen vil vi slåss for et organisert arbeidsliv der arbeiderne får en større andel av verdiene som skapes og mer makt.

Rødt vil at fylkeskommuner og kommuner skal drive offentlige tjenester i egen regi og med egne ansatte, og stille tydelige krav til entreprenører og firma som ønsker offentlige oppdrag.

Rødt vil at alle som kan jobbe, skal ha rett til fast arbeid og full stilling. Fylkeskommuner og kommuner må gå foran. Økt grunnbemanning og kortere arbeidstid er viktige forutsetninger for en heltidskultur. Reell likestilling av skift og turnus må gjennomføres, med mål om 30-timers uke.

Rett til arbeid skal også gjelde når det er behov for tilrettelegging, for eksempel på grunn av funksjonsvariasjoner, midlertidig redusert arbeidsevne eller kort botid i Norge. Vi tar avstand fra «arbeidslinja», som straffer folk økonomisk når de ikke kan jobbe fullt, eller ikke får arbeid. De som ikke har lønnsarbeid skal ha trygd eller stønad som gir trygghet og verdighet.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- at ledige stillinger lysnes ut som fulle, faste jobber, og at det startes forsøksprosjekter med 6-timers arbeidsdag i offentlig sektor.
- at flere kvinner, også kvinner med minoritetsbakgrunn, deltar på lik linje i arbeidslivet.
- en aktiv politikk for likestilling og mot diskriminering i lønnsforhandlinger og rekrutteringsarbeid. Redusere lønns- og statusforskjeller i fylkeskommuner og kommuner.
- at kommuner og fylkeskommuner skal hindre sosial dumping. Ved anbud og inngåelse av kontrakter skal det stilles krav om minst 80% fast ansatte, tariffavtale og tarifflønn mellom oppdrag, faglærte håndverkere, lærlinger, maks to ledd underleverandører, gode HMS-rutiner og internkontroll og rett til innsyn i alle relevante forhold hos leverandøren.
- at fylkeskommunen og kommunene krever tariffavtale ved bruk av serverings- og overnattingsbedrifter og andre tjenesteleverandører.
- at fylkeskommunen gjennom Agder Kollektivtrafikk skal drive busstrafikk og båtruter i egen regi etter hvert som gjeldende avtaler løper ut.
- at kommuner og fylkeskommuner skal drive renhold og nødvendige drifts- og støttetjenester i egen regi.
- jobbsikkerhet gjennom virksomhetsoverdragelse om dette skulle være aktuelt på grunn av konkurranseutsetting og anbud.
- strenge sanksjoner ved brudd på regelverk ved anbud, for eksempel heving av kontrakt og/eller tidsavgrenset karantene mot å delta i nye anbudskonkurranser.
- at kommuner og fylkeskommuner skal ha god kompetanse for å følge seriositetsbestemmelser ved innkjøp og anbud.
- trygge arbeidsmiljø uten trakassering og diskriminering. Opplæring av ledere, tillitsvalgte og verneombud.
- Reell medbestemmelse på arbeidsplassen for de ansatte gjennom fagforeningene
- godt vern for varslere.
- god opplæring i arbeidsnorsk og forenkla rutiner for å godkjenne og bygge på utenlandsk utdanning og realkompetanse, i tråd med norske fagnormer.
- aktivt arbeid og god tilrettelegging for å rekruttere og beholde ansatte med funksjonsnedsettelse.
- aktivt arbeid og god tilrettelegging for å rekruttere og beholde ansatte med innvandrerbakgrunn, ikke minst i læreryrket. De ansatte i kommuner og fylkeskommuner skal speile befolkningen. Søknader til stillinger i det offentlige anonymiseres for å unngå etnisk diskriminering.
- gradvis innføring av 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon. 6-timersdag vil være et likestillings- og folkehelseiltak som også kan bidra til at flere funksjonshemmede, syke og slitne kan jobbe fullt.

Utdanning

I dag er skolen best tilpasset elever som liker teori og har foreldre med høy utdanning. Resultatet av dette er blant annet dårligere læring og mistriksel for mange elever, og frafall i videregående. Rødt mener at skolen skal legge like stor vekt på teoretisk og praktisk læring.

Gode og nok ressurser i kommunene og fylkeskommunene er avgjørende. Strengere fraværeregler i videregående skole hjelper ikke elevene med de største utfordringene. Ordningen kan tvert imot forsterke klasseforskjellene da fattige familier får nye utgifter til å skaffe legeattester ved fravær.

Agder har en høy andel innbyggere med videregående skole eller fagskole som høyeste gjennomførte utdanning. Dette blir ofte trukket fram som en utfordring. Etter Rødts syn kan mange med god fagutdanning og profesjonsutdanninger være et stort fortrinn for landsdelen.

Antallet lærebedrifter i det offentlige i Agder øker, og regional samfunnskontrakt for flere læresteder er inngått for å sikre best mulig rekruttering til yrkesopplæringen. Dette er positivt, og må følges opp med kvalitetskrav til lærebedriftene.

Antallet elever i videregående opplæring øker. Fylkeskommunen sliter med å finansiere opprusting av gamle skoler og nødvendige nye skolebygg for å sikre at elevene kan tilbys skoleplass nærmest mulig der de bor. Videregående skoler i utkantene er utsatt når det skal spares. Fylkeskommunen har gjerne valgt sentralisering og storskoler framfor å satse videre på en mer desentralisert skolestruktur.

Slik samfunnet og arbeidslivet er organisert nå, er gjennomført videregående opplæring viktig for å komme inn i arbeidslivet. Det er store forskjeller i frafall mellom ulike program i yrkesfagene. Jenter fullfører i større grad enn gutter, og majoritetsungdom klarer seg bedre enn minoritetsungdom.

Dette mener Rødt

Rødt vil at alle skal få et gratis, godt og likeverdig skoletilbud uavhengig av foreldrenes økonomi og hvor i Agder en bor. Rødt vil ha et variert offentlig skoletilbud til ungdom i hele Agder, og går mot sentralisering og privatisering i den videregående skolen. Ungdomsskoler og videregående skoler er viktige for utvikling, mangfold og variert utdanningsnivå i lokalsamfunnene. Skolen må legge like stor vekt på teoretisk og praktisk læring, og være et sted hvor alle kan kjenne seg igjen, delta og utvikle selvtilit og lærlyst. Desentraliserte utdanningstilbud må etableres og styrkes etter behovene i ulike deler av Agder.

Den offentlige skolen skal være en møteplass og læringsarena som gir like muligheter for ungdommer fra alle grupper. Rødt ønsker færre elever per lærer. I grunnskolen skal det være maks 20 elever i hver klasse. I første klasse skal det være to lærere i alle timer når det er mer enn 15 elever. Elever som faller utenfor i grunnskolen vil ofte få problemer med å ta igjen det tapte. På videregående skal det være maks 20 elever i hver klasse på studieforberedende linjer og maksimalt 12 elever på yrkesfaglige linjer. Elever må få yrkesrettet undervisning både i programfagene og i fellesfagene. Alle elever som trenger det, må få en reell rett til forsterket norskopplæring. Innføringsklasser for minoritetsspråklige elever har vært en suksess flere steder, og kan være ei god ordning.

Læreryrket må verdsettes som viktig arbeid med kunnskap, verdier, erfaringer og solidaritet. Veldig mange lærere gir uttrykk for at de savner mer tid for å følge opp den enkelte elev. Det må settes av tid til elevsamtaler, økt ressurs til kontaktlærer eller færre elever per kontaktlærer. Trygge elever som opplever mestring og lærer å sette egne grenser vil sjeldnere oppleve utenforskap og psykiske plager seinere i livet.

Rødt arbeider for leksefri skole der lærerne kan bruke tid på undervisning framfor å kontrollere lekser. Dette kan være med på å utjevne forskjeller.

New Public Management og stykkprisfinansiering svekker utdanninga, og må ut av skolene. Bruken av nasjonale prøver og standardiserte tester for å måle kvalitet på både elever og skoler er stadig økende, og kunnskapssynet de siste tiårene har blitt mer og mer teoretisk. Resultatet av dette er blant annet dårligere læring og mistriksel for mange elever og høyt frafall i videregående.

Private videregående skoler ødelegger for elevgrunnlaget, og dermed muligheten til å skape fullverdige skoler som dekker behovene i alle deler av Agder. Rødt vil konsekvent gå mot etablering av private videregående skoler,

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- en videregående skole tilpasset den enkelte elevs behov og forutsetninger. Konkrete tiltak for å styrke

- de elevene som sliter med gjennomføre.
- vurdering for læring, ikke for rangering. Støtte til skoler for å gjøre forsøk med økt bruk av mappevurdering framfor karakterer.
- økt tilstedeværelse av helsesykepleiere, miljøarbeidere og lett tilgjengelige støttetjenester som PPT og BUP for både elever og lærere i videregående skole
- et godt videregående skoletilbud i nærmiljøene og i distriktene. Disse må styrkes slik at de oppleves som et like godt skoletilbud som de mer sentrale skolene.
- å stoppe privatskoler.
- inntak basert på geografi, ikke karakterer, for å unngå en utvikling mot A- og B-skoler.
- å øke stipendiet til utstyr slik at det dekker de utgiftene elevene har uansett om de går på yrkesfag eller studiespesialiserende linjer. Skolegangen skal være gratis.
- moderne utstyr og maskinpark på yrkesfaglige studieretninger.
- oppvurdering av fag- og yrkesutdanning. Det er ikke et mål at alle skal ha doktor- eller mastergrad.
- lovfesta rett til lære plass
- strengere krav til lærebedrifter. Obligatorisk kursing av faglige ledere og opplæringsansvarlige.
- fullverdige tilbud om opplæring på skolen for de som ikke får lære plass.
- effektive ordninger for vurdering/godkjenning eller påbygging av utdanning/fagbrev fra utlandet.

Bolig

Boligmarkedet er en av de største driverne for større klasseforskjeller i Norge. Stadig økende boligpriser særlig i de større byene, gjør at det er vanskelig eller umulig for mange å kjøpe egen bolig hvis ikke de har bemidlede slektninger de kan få hjelp fra. Et uregulert leiemarked med økende leiepriser gjør at det overføres stadig mer penger fra de som leier til de som eier. Rødt arbeider for at alle skal ha rett og mulighet til et godt sted å bo, uavhengig av inntekt.

Offensiv tomtepolitikk og stor boligproduksjon har gjort at Agder-regionen ikke har hatt den samme ville prisveksten i boligmarkedet som en har sett i en del andre deler av landet. SSBs oversikt over kvadratmeterpriser for eneboliger viser at Aust- og Vest-Agder ligger godt under landsgjennomsnittet. I SSBs oversikt over månedlig leie i større byer, er Kristiansand den byen som kommer klart best ut med lavest gjennomsnittsleie.

Hva mener Rødt?

Å bo i en tilfredsstillende bolig er en menneskerettighet, men for ungdom, lavtlønte eller folk uten fast fulltidsarbeid kan det være vanskelig eller umulig å komme seg inn på markedet. Dette gjelder også på Agder hvor prisene er lave sammenliknet med mange andre steder. Boligpolitikken er markedsstyrt og boliger er, også her, blitt et lukrativt spekulasjonsobjekt for dem som har mye penger. Rødt vil bygge ned de økende forskjellene mellom dem som eier og dem som leier.

Rødt ønsker å bidra til at boligprisveksten fortsatt holdes lav og ikke overstiger reallønnsveksten. Samtidig vil vi at boligbygging i sentrumsområder i mye større grad skal rettes mot ungdom, barnefamilier og mangfoldet i befolkningen, ikke bare mot godt voksne som har et hus de kan selge. Rødt vil ha målrettede tiltak for å hindre eiendomsspekulanter i å utnytte leietakere, eller overse hensyn til miljø og lokalsamfunnsutvikling ved nye utbygginger.

Rødt vil gjenreise sosial boligbygging. Vi vil arbeide for at det på ny skal etableres en ikke-kommersiell boligsektor som gjør terskelen til egen bolig lav for førstegangsetablerere. Det må etableres et boligtilbud med pris skjermet for markedssvingninger, som også bidrar til å stabilisere prisene i resten av markedet. Hvis dette skal være mulig, må kommunene prioritere gode arealer og tomter til sosial boligbygging og samarbeide med husbanken om gjennomtenkte prosjekter som tjener innbyggerne mer enn de tjener utbyggerne.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- at husleiene i kommunale boliger skal ikke være markedsbaserte. Det skal ikke tas ut utbytte fra kommunale boliger.
- at kommunale boliger ikke skal konsentreres til enkeltområder, men spres rundt i kommunen.
- bygging av nye kommunale utleieboliger etter selvkostprinsippet, der det er behov for det.
- styrking av bostøtteordningen. Ekstrautbetalinger (f.eks. ekstra bostøtte for å kompensere for økte strømregninger) skal ikke føre til fratrekk fra sosialstøtten.

- at planleggingskapasiteten og den reelle planleggingen må tilbake på det offentliges hender. Kommunene skal stille krav til utbyggerne om å opprette samfunnsmessige fellesgoder som lekeplasser og sykkelveier ved større utbyggingsprosjekter. Etablerte kvalitetsnormer skal opprettholdes. Lokale innbyggere involveres.
- at transport- og arealpolitikk må utformes for å spare energi og natur ved å hindre byspredning. Dette krever blant annet at nye boområder utformes bymessig og legges ved eller nær kollektivtilbud, nær eksisterende byer og tettsteder.
- å stoppe bygging og utbygging av kjøpesentre utenfor byer og tettsteder.
- bevaring av eksisterende naturmiljøer, grøntområder og jordbruksjord i og rundt byer og tettsteder.
- Rødt er for boplikt i kommuner som utsettes for oppkjøp av boliger til ferieboliger. Vi vil endre konsesjonsloven slik at hullene som uthuler boplikten tettes, og oppfordrer til et tett juridisk samarbeid mellom kommuner med boplikt.
- at passivhus og nullenergihus prioriteres ved regulering av nye boligområder.
- en eiendomsskatt med en sterk sosial profil, hvor bunnfradrag, ulike satser, ordninger for fritak, geografisk differensiering og andre tiltak brukes for å sikre at det er de som reelt har størst formue som bidrar mest. Hytter og fritidseiendommer skal ikke unntas eiendomsskatt.
- at kommunene skal stille tomter tilgjengelig, helst gratis eller til en rimelig pris for studentsamskipnadene.
- at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal tilbys bolig som er tilrettelagt etter de forhold funksjonsvariasjonene krever. Personene skal selv få velge hvor de vil bo. Kommunene skal ikke tilby boforhold som er krenkende.
- At mennesker med psykiske problemer skal ha mulighet til å bo i egen bolig med den hjelp de trenger.
- Universell utforming i alle nye boligprosjekter.

Landbruk og fiskeri

Stadig flere gårdsbruk står tomme. Siden 1990 har antall bruk i Norge blitt redusert fra 100.000 til 40.000. I samme tidsrom har produksjonsvolum per arbeidstime mer enn doblet seg. Den enorme produktivitetsveksten kan høres ut som en gladnyhet, men er i realiteten en tragedie for sysselsetting, spredt bosetting, levende lokalsamfunn, biologisk mangfold, kulturlandskap, dyrevelferd og for videreformidlingen av dyrebare kunnskaper. Ikke minst er utviklinga i produksjonsmåter i konflikt med et overordna mål for landbrukspolitikken – vår matsikkerhet!

På Agder er 5000 daa jordbruksmark blitt tatt ut siden 1990. Dette er områder der det offentlige aktivt har godkjent nedleggelse av matjord til fordel for annen virksomhet, i hovedsak til vei, utbygging og næring. Tallet er ikke medregnet jordlapper som går ut av drift på grunn av effektivisering eller de store ressursene som blir neglisjert i utmarka.

Matjorda «spises opp» fra begge kanter – både gjennom en landbrukspolitikk som løsriver næringa fra ressursgrunnlaget og gjennom «omdisponering». Det siste skjer på den beste matjorda vår, om ofte ligger nær de største byene. Den aller beste jorda – som blant annet jorda rundt Grimstad – er høyverdig og spesielt verdifullt i et matsikkerhetsperspektiv.

Landbrukspolitikken slik den er i dag oppfordrer til kjøp av kraftfor gjennom kraftige prisnedskrivninger og ofrer minimale tilskudd til mer arbeidskrevende forproduksjon (enten det er kålrot eller grass). Import av kraftfôrvarer har økt voldsomt, noe som bidrar til økt forurensing og bygger opp under en produksjonsmåte som baserer seg på volum. Dette går ut over samfunnsoppdraget, utnyttelsen av egne naturressurser, sysselsetting, levende bygder og vedlikeholdt kulturlandskap. Det blir mindre lønnsomt å bruke de naturressursene vi har, spesielt på Agder. Nedbygging av landbruksarealer er svært uheldig med tanke på klimaendringene. Høytstående produksjonsdyr og ensidige plantekulturer gjør landbruket unødvendig sårbart for ekstremvær. Landbrukspolitikken som føres i dag, gjør oss helt avhengige av et globalt marked for matforsyning.

I Vest- og Aust-Agder har sysselsettingen innen jordbruk og tilhørende tjenestenæringer sunket henholdsvis 36 prosent og 29 prosent mellom 2009 og 2016. Dette er ikke en mystisk eller uforklarlig utvikling, men en villet politikk. En gjennomsnittlig årsverksinntekt i landbruket er på 230.000 kr (2018). Samtidig som antallet gårdsbruk er drastisk redusert, har arealet per gårdsbruk i drift blitt fordoblet. Bonden må produsere mer enn noen gang, men tjener likevel mindre enn på 80-tallet.

Fisken i havet er hele folkets eiendom, og har vært grunnlaget for bosettinga langs kysten i tusener av år. I dag ser vi den samme sentraliseringstrenden i fiskerinæringa som i landbruket. Gjennom forskriftsendringer og dispensasjoner fra havressursloven og deltakerloven har fisken gradvis blitt fratatt kystfolket og gitt til storkapitalen, noe disse lovene var laget for å forhindre. Havet som allmenning er i dag under press. Kjøp og salg av kvoter og konsesjoner har gitt privat rikdom til noen få redere og fiskeriselskap. Lokalsamfunn langs kysten må betale prisen.

Økosystemet i Skagerrak er under store endringer; temperaturen øker og forurensingen øker i et av Europas tettest trafikkerte hav. Skagerrakkysten har også særegne problemer knytta til turisme og fritidsbåter. Om sommeren mangedobles befolkningen, noe som setter sine spor i kystmiljøet. Turister på fritidsfiske tar ut store mengder fisk, og dette har tydeligst gått ut over torskebestanden.

Oppdrettsnæringa har betydning for bosetting, arbeidsplasser og verdiskaping langs kysten. Mange steder har oppdrett i åpne merder i fjordene passert naturens tålegrense. Næringa fortrenger tradisjonelt kystfiske, forurensar med kloakk, kjemikalier, lus og sykdommer, truer villaksbestanden og forbruker fôrressurser som kan brukes direkte til menneskeføde. Erfaringen fra andre landsdeler er at oppdrettsnæringa i stor grad består av store og delvis internasjonale selskaper. Kapitalen som bygges kommer i liten grad lokalsamfunnet til gode.

Dette mener Rødt

Mat- og landbrukspolitikken viktigste oppgave er å gi innbyggerne matsikkerhet. For å oppfylle dette mener Rødt at Norge skal ha matsuverenitet, det vil si selv bestemme over vår mat og landbrukspolitikk. Vi vil øke matproduksjonen og selvforsyningsgraden med grunnlag i egne ressurser. Det er like legitimt å støtte matproduksjon og arealforvaltning som velferdstjenester, infrastruktur og forsvar. Tilskudd og tilrettelegging må fremme økt sysselsetting, økt sjølforsyning, lokal verdiskaping og matsikkerhet, både innen landbruk og havbruk.

Ressursene i havet skal forvaltes til beste for arbeidsplasser og bosetting langs kysten, og høstes på bærekraftig vis innenfor naturens tålegrenser. Retten til fiske skal ikke privatiseres og verdiskapinga fra oppdrettsanlegg skal ikke fjernes fra lokalområdet.

Rødt ønsker å bevare det familiebaserte småskalalandbruket, en bærekraftig fiskeriflåte og foredlingsindustri forankret i lokalsamfunn. Vi vil opprettholde konsesjonsloven for å sikre rekruttering og drift i landbruket. Staten må bidra til nødvendig omstilling når dette er nødvendig på grunn av klimaendringer og artsutryddelse, slik at bonden og fiskeren gis gode forutsetninger til å utføre sitt samfunnsoppdrag.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- å gi vern av matjord høyeste prioritet i all arealplanlegging. Nedbygging av matjord må stoppes.
- en betraktelig bedring av bøndenes inntekts- og produksjonsvilkår, for å sikre framtidig rekruttering, matkvalitet, matsikkerhet og dyrevelferd.
- å innføre tiltak som oppmuntret til økt bruk av gårdens egne ressurser, også marginale arealer, og mindre bruk av innkjøpt fôr.
- en justering av kraftfôrprisen slik at bruk av gårdens egne ressurser, og spesielt grovfor blir mer lønnsomt.
- tilskuddsordninger som belønner god og bærekraftig utnyttelse av arealer, heller enn økt produktivitet per årsverk.
- å styrke naturbruk i de videregående skolene i Søgne og Tvedestrand, og gjerne på flere skoler, samt å tilrettelegge for gode ordninger for etterutdanning.
- at tilbudet innen Blått naturbruk ved Flekkefjord videregående skole utvikles etter økologiske prinsipper framfor oppdrettsnæringens interesser.
- å innføre øremerka midler til rekruttering og kompetanse i landbruket.
- å støtte kommunene i kontroll og oppfølging av driveplikten.
- at det etableres parsellhager i bynære areal og opprettes anlegg for felles nabolagsprosjekter i hagebruk.
- å styrke det tradisjonelle kystfiskeryrker på Agder.
- å sette inn tiltak for å få opp bestandene av kysttorsk, reker og leppefisk.
- at forvaltningspraksisen med omsettelige kvoter i kystflåten skal stoppes.
- at fiskeflåten på Agder skal levere fangsten til lokale mottak, og at bearbeidings- og aktivitetsplikten opprettholdes
- et miljøvennlig fiskeoppdrett med en framdriftsplan for utskifting av alle oppdrettsanlegg til lukka anlegg.

- Å gi kystfiskere på Agder gode betingelser for å fornye redskap og utøvelse av yrket tilpasset ressursene.
- sjølaksefisket må reduseres kraftig for å redde bestandene av villaks, og de som har rett til å utøve fisket må kompenseres økonomisk.
- at innsatsen for å redusere CO2-utslipp fra fiskeriene må intensiveres. All dumping av avfall fra fiskeri og havbruk forbyes, og opprensning av tidligere forurensing i havet skal intensiveres.
- opprettholde og styrke fiskerihavner og fiskemottak på Agder.

Kultur, idrett og fritid

Agder har rike tradisjoner for frivillig arbeid og et levende kulturliv. Vi har mange dyktige kunstnere både historisk og i nåtid. Fylkeskommunen har en viktig rolle som tilrettelegger og faglig og økonomisk støtte-spiller for frivillighet, idrett og kulturliv. Det er bygd kulturhus både i Kristiansand og Arendal, og i mange andre kommuner, som betyr mye for folk, og spiller viktige roller for kulturlivet og lokalsamfunnet. Samtidig er det sterke tendenser til at "opplevelsesindustri" får forkjørsrett og kommersialisering av kunst, kultur og idrett sluker mye offentlige ressurser.

Dette mener Rødt

Rødt arbeider for et mangfoldig og variert organisasjons- og kulturliv, der ulike kunstarter, stilretninger og kulturer får utvikle seg. Vi trenger både profesjonelle kunstnere og utøvere, som får arbeide med kunst på et fritt grunnlag, og brei folkelig kultur med engasjerte amatører. Kunst- og kulturinstitusjoner som skal drives med offentlig støtte, skal planlegges og etableres på en demokratisk måte. Vi skal ikke tilbake til ei tid da rike mesener og investorer legger premissene, og legger bånd på store deler av de offentlige kultur-budsjettene.

Gjennom offentlig støtte må en satse mer på kultur gjennom rimelige lokaler til kulturaktivitet, støtte til profesjonelle og amatører sin aktivitet og ved subsidiering av priser. Kunstner- og forfatterorganisasjonene sine krav til økt bruk og vederlag må bli innfridd. Kulturminner og verneverdig bygningsmiljøer må kartlegges, holdes ved like og vises fram.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR:

- møteplasser tilsvarende kulturhus/grendehus /allbrukshus i kommunal drift i alle kommuner - og tidligere kommuner.
- å støtte og styrke fylkesbibliotekets utviklingsarbeid i forhold til folkebibliotek og skolebibliotek på Agder
- god litteraturformidling som øker leselysten
- opprettholde folkebibliotekfilialer som møteplasser og i kommunene og bydeler, også etter kommune-sammenslåinger.
- tilby et subsidiert kulturkort for ungdom mellom 13 og 18 år.
- kommunale svømmehaller og god svømmeopplæring til alle
- kinoer tilbake til rein kommunal drift.
- fritidsklubber og rusfrie tilbud i kommuner og bydeler
- en god og forutsigbar ansettelses- og lønnspolitikk for Agders profesjonelle utøvere innen musikk og teater
- gode stipendordninger og rimelige, egne verksteder for profesjonelle kunstnere
- offentlige graffiti vegger, til bruk for lovlig graffiti maling og gatekunst.
- å ta vare på verneverdig natur- og kulturarv.
- fulltidsstillinger for musikk lærere og musikkterapeuter i videregående skole.
- kulturelt mangfold i sal og på scene, støtte til tverrkulturelle kulturarrangementer
- at den kulturelle skolesekken inkluderer ungdom med funksjonsvariasjoner.
- støtte og styrke idretts- og kulturarrangement i distriktene, skape plattformer der ungdom, også unge jenter og minoriteter, kan utvikle sine talenter.
- bredden i musikk livet i Agder må støttes og styrkes.
- gode kulturskoletilbud som når alle som vil utvikle sine talenter
- at fylkeskommunen prioriterer spillemidler til masseidretten, med gode anlegg.
- at idrettslivet må få støtte til å organisere aktiviteter for det breie lag av folket.
- at museene på Agder får rammevilkår til å utvikle sine lokale og temamessige forutsetninger, inkludert gode magasiner
- styrk bruk av nynorsk i det offentlige Agder, også i fylkeskommunens kommunikasjon og publikasjoner

- gratis møtelokaler til foreninger og lag – åpne, tilgjengelige skoler på kveldstid.

Samferdsel

De store partiene på Agder har vært enige om å prioritere å bygge heile kyststamveien på Sørlandet som firefelts motorvei. Firefeltsveiene er dyre, arealkrevende og langt på veg unødvendige. Utbyggingene skader landbruksarealer og natur og skal delvis betales med bompenger. I følge prognosene til Statens vegvesen var det kun korte strekninger som vil ha trafikkgrunnlag for den standarden som bygges.

Samtidig som E18/E39 er jernbanen blitt nedprioritert over lang tid, og store mengder gods flyttes fra bane til vei. Sammen med den "frie" konkurransen i EU/EØS gjør dette at veiene fylles av vogntog som stadig blir lengre og breiere. Dette ødelegger for miljøet, trafikksikkerheten og arbeidsvilkårene, og er en driver for mer veiutbygging. Veiene i innlandet nedprioriteres. Agder har et stort etterslep på vedlikehold av fylkesveier, og mange strekninger er usikre og farlige.

I dag er samferdselssektoren preget av privatisering, oppsplitting i ulike selskaper, profittorientering og sentralisering. Det betyr en unødvendig tungrodd, kostbar, forurensende og tidsslukende samferdselspolitikk. Vi har også sett stygge eksempler på sosial dumping gjennom innleie av utenlandsk arbeidskraft på veiprosjekter på Agder.

Dette mener Rødt

Det overordnede målet må være å redusere unødvendig og uønsket transport. Reiser og varetransport som er ønskelig og nødvendig, må skje mest mulig miljøvennlig, trygt og behagelig. Rødt vil bidra til en slik utvikling, og gå en for en storstilt, helhetlig kollektivsatsing.

Vi er ikke med på premisset om at stadig større bo- og arbeidsmarkedsregioner skal baseres på økende pendling og bilbruk. I stedet vil Rødt satse på utvikling av heile Agder, at arbeidsplasser, skoler og helse- og kulturtilbud legges nær der folk bor. Fylkeskommunen må føre en aktiv politikk mot sentralisering. Ved planlegging av institusjoner, boligfelt og næringsvirksomhet må det legges stor vekt på nærhet til jernbane og andre kollektivtilbud.

Det må bli mest mulig lettvint, hyggelig og trafikksikkert å gå, sykle og bruke rullestol innenfor kortere avstander.

Ansaret for samferdsel og infrastruktur skal i all hovedsak skal være offentlig. Kommunikasjonsmidlene som knytter folk og næringsliv sammen, trenger stor grad av demokratisk styring og offentlig tilrettelegging og må ikke overføres til private, profitbaserte selskaper.

Rødt vil arbeide for at det offentlige skal eie og drive veiene, busselskapene og jernbanen fullt og helt, slik at samferdselspolitikken kan ses i sammenheng og utvikles med et helhetlig samfunnsperspektiv. Når nye firefeltsveier åpnes, må dette i det minste gi bedre og raskere kollektivtilbud. Ekspressruter må komme i tillegg til eksisterende tilbud, og bussrutene langsmed veiene der folk bor må opprettholdes og styrkes. Alle, også mennesker uten bil, skal lett kunne komme seg til stoppesteder. Det må tenkes og satses helhetlig rundt kollektivtilbudene slik at folk kan reise med tog, buss og båt på samme billett eller periodekort.

Norge ligger på verdenstoppen i bruk av fly som transportmiddel. Dette trenger ikke vår landsdel bidra til. Rødt ønsker ingen økning og ingen utbygging av flyplasser på Agder. I stedet vil vi satse på jernbane. Rødt går inn for å bygge høyhastighetsbane fra Oslo til Stavanger. Toget må overta mye av langtrafikken fra fly og bil, og knytte landsdelen sammen. En framtidig bane må ha tog som stopper i alle byene.

Fylkestinget må, sammen med Jernbaneforum Sør, legge mye større press på Stortinget for å prioritere opp Sørlandsbanen. "Geni-streken", de omlag seks milene som mangler for å kople sammen Vestfoldbanen og Sørlandsbanen skulle vært prioritert framfor, eller i det minste parallelt med, utbygging av E18. Det må settes ambisiøse kortsiktige og langsiktige mål om økning i person- og godstrafikk på Sørlandsbanen.

Fiskebåtflåten og fritidsbåtene må gradvis elektrifiseres i tråd med utviklingen av ny teknologi, og havnene må tilrettelegges for morgendagens båttrafikk med ladestasjoner.

El-biler og -båter kan bidra til mindre forurensing per enhet, men nasjonale og regionale miljø- og klimamål kan ikke nås om transportbehovet øker.

Rødt vil at fylkeskommunen skal tilrettelegge for økt bruk av telekommunikasjon for å redusere persontrafikken. Både innen undervisning, produksjon av varer og tjenester og møtevirksomhet kan Internett i mange tilfeller erstatte reiser. Utbygging og tilbud om mobilnett og bredbånd må være et offentlig ansvar.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- at privatiseringa av Sørlandsbanen skal reverseres.
- at «genistreken», sammenkopling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen, framskyndes drastisk.
- målbevisst arbeid for å erstatte fly med gode togtilbud.
- planlegging av kystjernbane mellom byene som et prioritert mål i regional og nasjonal transportplan.
- god tilbringertjeneste til stasjonene inne i landet tilpassa togavgangene.
- tungtransport over lange strekninger skal tilbakeføres fra veg til bane og båt.
- små stasjoner skal opprettholdes og rustes opp.
- satsing på lokaltog for pendling og fritid.
- å stoppe veifinansiering med bompenger. Vei er et samfunnsansvar og skal finansieres over offentlige budsjetter.
- at statsbudsjettet omfordeler veisatsingsmidler fra E18/E39 til fylkesvegene i distriktene.
- å stoppe planlagte vegprosjekter som legger opp til økt trafikk/fart og å nedskalere allerede vedtatte prosjekter som legger opp til økt trafikk og fart over 100 km. i timen.
- utbedring/bygging av nye veier ut i fra faktiske behov og problemer som må løses, f.eks farlige skoleveier, ulykkesutsatte veistrekninger og rassikring.
- E18/E39 skal fortrinnsvis følge gjeldende trase for å redusere miljødelegger. Trefeltsveier med midtdeler skal prioriteres framfor firefelt, særlig på strekninger med lav årsdøgntrafikk.
- Agder som kabotasjefritt fylke, gjennom økt kontroll av tungtransport ved fergeterminaler og på utsatte veistrekninger
- økt satsing på gang- og sykkelveger både ved nybygging og utbedring av veger.
- offentlig utleie av sykler, også el-sykler, i byene.
- Agder skal støtte opp under bedre, sikrere og mer miljøvennlig transport med båt. Det må settes mål for at både person- og godstrafikk med båt skal ta over deler av veitrafikken
- kollektivtilbudet, på vei og bane, må styrkes, bli billigere, ha hyppigere avgang og bli så lettvin, tilgjengelig og behagelig som mulig. Universell utforming på alle kollektive transportmidler.
- bussdrift i fylkeskommunal regi når løpende kontrakter med private selskaper utgår.
- fornuftig, bærekraftig funksjonsdeling mellom havnene i Kristiansand, Eydehavn, Mandal og Lister. Konteinerhavna i Kristiansand må fortsatt ligge ved jernbanen.
- felles, rimelig månedskort for buss, tog, lokale ferger – på sikt gratis kollektivtilbud.
- fortsatt fylkeskommunalt ansvar for drosjeløyver. Offentlig bestillingstransport må supplere kollektivtilbudet der det trengs.

Et solidarisk, likestilt og antirasistisk fylke

Agder skal være et godt sted å leve for alle, med våre ulike bakgrunner; et mangfoldig fellesskap der alle er inkludert og velkomne. De siste årene har vi dessverre sett et oppsving av høyreekstreme organisasjoner med et rasistisk og ofte også voldsrettet budskap, som det er viktig å bekjempe. Samtidig har vi stadig problemer med hverdagsrasisme og diskriminering av mennesker med ulik religion, funksjonsvariasjoner, etnisitet, legning og kjønnsuttrykk. Reisende fra romanifolket er en nasjonal minoritet som er blitt utsatt for assimileringspolitikk og undertrykking på Agder, og nye generasjoner lever med konsekvensene av dette. I dag lever mange fra romfolket som noen av de fattigste i landsdelen. All diskriminering må tas tak i og arbeides med kontinuerlig. Agder politidistrikt opplevde en dobling av antall anmeldelser for hatkriminalitet fra 2017 til 2018. Om dette skyldes økt oppmerksomhet eller økt forekomst av denne typen kriminalitet, viser det uansett behovet for antirasistisk aktivisme og engasjement fra det offentlige og befolkningen på Agder.

Konservative kjønnsrollenormer står sterkere i Agder enn i andre fylker, og dette kan føre til negative konsekvenser for folkehelsen. Kvinner som er lenge hjemme med barn og deretter jobber deltid, har større sjanse for å ende opp som uføre, og som minstepensjonister. Barn som ikke går i barnehage har større sjanse for å falle ut av skolen. Agder har over tid kommet dårligst ut i landet på SSBs likestillingsindikatorer, blant annet når det gjelder andelen kvinner som jobber deltid, andelen kvinnelige ledere i næringslivet

og andelen kvinnelige kommunestyrerepresentanter. Flere kommuner på Agder praktiserer fortsatt fire dagers skoleuke, og dette fremmer ulikestilling.

Forskning og levekårsrapporter viser at det er mer fordommer mot LHBT+-befolkningen på Sørlandet enn andre steder i landet. Agder har også en lavere prosent av innvandrerbefolkningen i arbeid enn landsgjennomsnittet. Når det gjelder likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne, vet vi ikke hvordan Agder står i forhold til resten av landet, men vi vet at det er mye å gå på, for eksempel når det gjelder tilrettelagte arbeidsplasser og tildeling av brukerstyrt personlig assistent.

Dette mener Rødt

Rødt vil arbeide sammen med kvinnebevegelsen og andre solidaritetsbevegelser for frigjøring og likestilling, og mot alle former for diskriminering. Innenfor rammene av norsk lov skal alle kunne leve gode, trygge liv i samsvar med sin egen bakgrunn, identitet og overbevisning. Kvinnene er halvparten av befolkningen, og det er på tide at kvinner får reelt like rettigheter til arbeid, inntekt, pensjon og politisk makt som menn. Vold i nære relasjoner kan ramme alle grupper, men kvinner og barn rammes hardest. Kvinners rettigheter, inkludert krisesentre og støttesentre mot incest og overgrepsmottak har aldri kommet av seg selv. Rødt vil støtte kvinners kamp for å forsvare rettighetene, ikke minst retten til god kvinnehelse og fødselsomsorg og til selvbestemt abort.

Rødt vil at fylkeskommunen og kommunene på Agder skal være rasismefrie soner. Vi vil arbeide for et likestilt arbeids- og samfunnsliv i landsdelen vår, og mot at høyreekstreme organisasjoner kan ta seg til rette på offentlige plasser.

Rødt vil kjempe mot diskriminering av minoriteter, og for tilrettelegging for at folk med minoritetsbakgrunn og funksjonsvariasjoner får større plass i arbeids- og samfunnslivet.

Rødt ønsker å være en talerør for viktige krav som fremmes fra minoritetspolitiske organisasjoner, kvinneorganisasjoner, LHBT+ og funksjonshemmedes interesseorganisasjoner, og freds- og solidaritetsorganisasjoner.

På samme måte som vi har fokus på å skape likestilling og likeverd lokalt, vil Rødts folkevalgte arbeide for det samme i et større perspektiv. Dette innebærer blant annet at Norge skal overholde sine menneskerettslige forpliktelser i forhold til asylsøkere, og at vi skal følge anbefalingene til FNs høykommissær for flyktninger, og ta imot minst 20.000 kvoteflyktninger årlig. Agder er en del av verden, og også i fylkes- og kommunepolitikken er det viktig å ha fokus på internasjonal solidaritet og fredsarbeid.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- Effektive tiltak mot strukturell diskriminering i arbeidsliv, skole, boligmarked og i samfunnet ellers.
- at den fylkeskommunale planen for likestilling, inkludering og mangfold (LIM-planen) følges opp med gode årlige handlingsprogrammer og tilstrekkelige midler til å gjennomføre tiltakene.
- gratis norskopplæring og opplæring i arbeidsnorsk for alle som trenger det.
- rett til kvalifisert tolk/tegnspråktolk ved bruk av offentlige tjenester.
- oppfølgingstiltak for å sikre at gutter med minoritetsbakgrunn fullfører videregående skole.
- at rasismeparagrafen håndheves.
- at organisasjoner som bryter rasismeparagrafen og klart fremmer et volds- og hatbudskap, ikke skal tillates å ha stands, demonstrasjoner eller markeringer på offentlig sted.
- et offentlig helse-, sanitær- og overnattingstilbud for tilreisende romfolk, gå mot tiggerforbud, og for en liberal praksis med å gi tilreisende lov til å selge varer på gater og torg.
- at elever i grunnskole og videregående skole skal kunne velge samisk som fag, uavhengig av etnisk bakgrunn.
- at nasjonale minoriteter og minoritetsspråklige elever skal tilbys muligheten til opplæring i eget språk i skolen.
- offentlig finansiert informasjon om seksuell orientering og kjønnsuttrykk i kommunene, arbeidslivet, skole og barnehager. Ansatte i skolene tilbys kompetansekursing om LHBT+.
- at den internasjonale kvinnedagen, 8.mars, må få offentlig støtte på kvinnebevegelsens premisser, i tillegg til at det offentlig markerer dagen.
- støtte til Skeive Sørlandsdager med offentlig finansiering og politisk oppbacking i alle deler av fylket.
- at kommuner fortsatt skal få muligheter til å bosette flyktninger og asylsøkere som har fått oppholdstillatelse, og få full økonomisk kompensasjon for bosetting, integrering og tiltaksplasser for reell språkretta arbeidstrening.
- samme rett til helsetjenester for asylsøkere og papirløse som for norske borgere, og at asylbarn skal ha samme rett til barnehage og skolegang som andre barn i Norge.

- at asylmottak skal drives av det offentlige eller av ideelle organisasjoner. Private velferdsprofitører skal ikke tjene penger på folk som har flyktet.
- universell utforming av møtelokaler, skoler, andre offentlige arenaer, offentlig transport og tilhørende infrastruktur. Det installeres teleslynger i offentlig finansierte møtelokaler og bygg.
- fylkeskommunen og kommunene på Agder skal jobbe for boikott av staten Israel og israelske produkter så lenge okkupasjonen av de palestinske områdene fortsetter.
- fylkeskommunen og kommunene på Agder skal jobbe for boikott av varer fra Marokko så lenge okkupasjonen av Vest-Sahara fortsetter.
- det inngås lokale vennskapsavtaler med kommuner/regioner i okkupert Palestina.
- fylkeskommunen og kommunene på Agder slutter seg til ICANs globale appell om støtte til FNs forbud mot atomvåpen.
- flere gater, plasser og bygninger kalles opp etter kvinner.
- å sikre tilstrekkelig finansiering til å opprettholde gode tilbud på krisesentre til alle med behov.

Folkehelse, helsetilbud og profittfri velferd

Levekårene på Agder er noe dårligere enn i landet som helhet. Fylkeskommunenes Folkehelsestrategi for Agder 2018-2025 trekker fram barn og unge med psykiske plager, barn og unge som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt, mange mottakere av uføretrygd, stor sosial ulikhet i helse og geografiske forskjeller som noen av de store utfordringene. Vi vet at sosial ulikhet fører til klasseforskjeller når det gjelder helse. De fattigste kommer jevnt over dårlig ut.

Sørlandet sykehus er en del av Helse Sørøst, og er et helseforetak med sykehus i tre byer, Arendal, Kristiansand og Flekkefjord. Helseforetakene drives etter en modell som bygger på bedriftsøkonomisk lønnsomhet, og et konstant press for å kutte utgifter. Dette er en viktig årsak til at det kan være en utfordring å drive forsvarlig og at det kommer krav om nedskjæringer og forslag om å legge ned fødetilbud og akutt-funksjoner.

Dette mener Rødt

De økende forskjellene i samfunnet kommer også til uttrykk som ulikhet i helse. Oppvekstmiljø, inntekt og utdanningsnivå er fremdeles de viktigste predikatorene på når folk blir syke og hvor gamle de blir. De som har vokst opp i fredelige omgivelser, med gode venner i en familie med nok penger har bedre odds. Økonomisk og sosial trygghet for alle er fundamentet for god folkehelse. Kollektiv velstand er avgjørende for individenes velferd og helse.

I dag reduseres ofte helse til å handle om individuelle valg og individuell risiko. Dette er en fortelling som bereder grunnen for å fremme usolidarisk politikk og innføre markedsorienterte løsninger, med blant annet kutt i tannhelse, helsestasjoner og skolehelsetjenester.

Rødt vil gå i motsatt retning! Vi jobber for en helse- og velferdspolitik som jevner ut forskjeller og styrker gode helsetilbud og sosiale ordninger som favner alle. På Stortinget jobber Rødt for å reversere usosiale kutt og å utjevne forskjellene gjennom at samfunnet tar en større del av regninga i fellesskap. Rødt vil styrke sykehusene, fase inn gratis tannhelsetjeneste for alle, redusere egenandelstakene, øke støtten til forebyggende helsetjenester og forskning på kvinnehelse og å fullfinansiere overgrepsmottak.

Kommuner og fylkeskommuner må sikres økonomi og gode fagfolk til å drive barnehager, skoler, barnevern, helse- og omsorgstjenester og samfunnsplanlegging på en slik måte at dårlig helse forebygges.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- at folkehelsearbeidet på Agder retter seg mot å bekjempe økte forskjeller og å styrke gode universelle ordninger for å motvirke uhelse og utenforskap.
- at alle velferdstjenester skal være profittfrie.
- planlegging av lokalsamfunn og bomiljøer som gir trygghet, og som også gir barn og voksne gode muligheter for å gå, sykle og å være fysisk aktive.
- mer fysisk aktivitet i skolen og gratis skolemåltid både i grunnskole og videregående skole.
- tverrfaglig, forebyggende arbeid innen tjenester for barn, unge og familier.

- gode ordninger og nok ressurser til at ansatte i barne- og familievern kan oppdatere kompetanse, også innen forebygging, avdekking og oppfølging av vold og overgrep.
- å bygge opp og styrke et godt offentlig barnevern som gir et bredt spekter av støtte- og hjelpetiltak for barn og familier.
- barn og unge som trenger hjelp fra både barnevern og ungdomspsykiatri skal få individuelt tilpassa hjelp, for eksempel trygge, forsterka fosterhjem med tett faglig oppfølging. Vi har ikke tro på at store kombiinstitusjoner er veien å gå.
- at primærhelsetjenesten og familiesentrene styrkes og får ressurser til å forebygge, veilede og fange opp problemer tidlig.
- å styrke fastlegeordningen, og for at fastleger blir ansatt i kommunene.
- at legevaktjenesten sikres ressurser både i byer og distrikter.
- styrking, ikke nedbygging, av sykehusene i Flekkefjord, Kristiansand og Arendal. Alle skal være fullverdige akuttsykehus med fødeavdeling.
- å vrake helseforetaksmodellen og ta sykehusene tilbake til direkte folkevalgt styring.
- å si nei til pakkeforløp innen psykisk helse. Pasienter i psykisk helsevern skal få informasjon om alle relevante behandlingstilbud og gis reell mulighet til å velge. Alle kommunale, distriktpsykiatriske og private tilbud innen psykisk helsevern skal kvalitetssikres og ettersees av helsedirektoratet. Tilbudet må være tilgjengelig når det trengs, og erfaringskompetanse må vektlegges.
- Den offentlige tannhelsetjenesten skal styrkes og etter hvert gi gratis tilbud til hele befolkningen.
- handlingsplaner mot vold i nære relasjoner i alle kommuner
- gode undervisningsopplegg for psykisk helse og mot mobbing og seksuell trakassering i skolen. Mobbeombudene sikres gode arbeidsbetingelser.
- gode undervisningsopplegg og veiledning om seksuell og reproduktiv helse i skolen. Sikre kompetanse slik at skeive og funksjonshemmede ivaretas like godt som andre ungdommer.

Folkestyre og frihet

Norge er et representativt demokrati der loven gir innbyggerne tale-, trykke og organisasjonsfrihet og stemmerett ved hemmelige valg. Prinsippene i offentlighetsloven, forvaltningsloven, streikeretten og retts-sikkerheten er grunnleggende rettigheter. I 2019 var det 100 år siden allmenn stemmerett, også for de fattigste, ble kjempet gjennom i Norge.

Gjennom direkte valg til Stortinget, fylkestinget og kommunestyret har alle som er fylt 18 år muligheter til å bruke stemmeretten og bestemme hvem som skal bestemme over viktige deler av samfunnet. Vi har også viktige friheter som allemannsretten og en stor offentlig sektor som er underlagt folkevalgt styring. Men ingen rettigheter er vunnet en gang for alle. Hvordan står det til med demokratiet i jubileumsåret 2019? Privatisering, konkurranseutsetting og "AS-ifisering" av offentlig virksomhet har de siste tiårene innskrenket demokratiet fordi beslutninger overføres fra folkevalgte organer til lukkede styrerom. EØS-avtalen og EUs konkurranseregler kan gjøre at beslutninger flyttes ut av folkevalgte organer. Fra 2020 er flere fylkeskommuner og kommuner slått sammen og er blitt større mot innbyggernes vilje.

Dette mener Rødt

Rødt er for et utvida demokrati. Vi forsvarer dagens demokratiske rettigheter, og vil utvide demokratiet til mer direkte deltakelse, og stemmerett for 16-åringer. Vi arbeider for et sosialistisk folkestyre der demokratiet også gjelder økonomien og arbeidsplassen. Vi er for et skattesystem som gjør at forskjellene blir mindre og fellesskapet forvalter en mye større del av de verdiene som skapes i samfunnet. Rødt mener at staten skal fullfinansiere oppgaver som overføres til kommunene. Samtidig må innbyggerne kunne delta aktivt i å utvikle løsninger som passer lokalt, ivaretar folks behov og er til det beste for fellesskapet. Oppgaver som krever samarbeid og samordning mellom flere kommuner kan løses gjennom interkommunalt samarbeid.

Rødt er for et levende demokrati med mest mulig deltakelse, størst mulig åpenhet og reell ytringsfrihet. Folkeavstemninger bør brukes oftere i viktige spørsmål. Det skal legges til rette så alle grupper i befolkningen kan få innflytelse. I folkevalgte organer må det sikres at folk i arbeideryrker og trygdete er like godt representert som akademikere og folk med høy inntekt og status. Kvinner må være like godt representert som menn, og vi trenger tiltak og tilrettelegging for at mennesker med funksjonsvariasjoner og minoriteter er bedre representert.

Politikerne skal ikke fjerne seg fra de som har valgt dem. Rødt vil ikke at de folkevalgte skal bli en lønnsa-

del fjernt fra hverdagen til vanlige folk. Så lenge stortingslønningene er så høye som de er nå, vil vi ikke at politikerlønn i kommuner og fylkeskommune skal knyttes til stortingslønnen. I stedet bør de stå i forhold til vanlige lønninger i kommunene.

Rødt foreslår at lønna til de folkevalgte skal knyttes til gjennomsnittslønna i den aktuelle kommunen eller fylkeskommunen og at ordførerlønnen, som et eksempel, ikke skal ligge mer enn 50 prosent over denne gjennomsnittslønna.

RØDT AGDER VIL ARBEIDE FOR

- at ingen flere kommuner skal slå sammen uten at innbyggerne har godkjent dette gjennom folkeavstemning i hver av de berørte kommunene.
- antallet folkevalgte i kommunene og på Agder fylkestinget skal opprettholdes eller økes.
- at organer som elevråd, barne- og ungdomsråd og ungdommens fylkesting skal gi barn og unge reell innflytelse på skolen, i nærmiljøet og på saker som er til politisk behandling.
- råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne og elderråd, samt brukerpanel eller liknende organer skal koples på saker, høringer og politikkutforming tidligst mulig og ha reell innflytelse.
- at offentlige lokaler og forsamlingshus skal være universelt utforma og ha utstyr som sikrer mennesker med forskjellige funksjonsvariasjoner likeverdig deltakelse.
- at reell rett til brukerstyrt personlig assistent (BPA) gjør det mulig for mennesker med nedsatt funksjonsevne å ha ei meningsfylt fritid, og å delta i politikk og samfunnsliv.
- opplæring og trening i demokratisk og politisk deltakelse som en viktig del av introduksjonsprogrammet for flyktninger og familiegjennforente.
- at alle folkevalgte skal sikres vilkår så de kan gjøre jobben, for eksempel dekking av tapt arbeidsfortjeneste, reiseutgifter og ekstrautgifter til barnepass eller andre omsorgsoppgaver. Fulltidspolitikere skal ha lønn som står i et rimelig forhold til gjennomsnittslønna i kommunen/fylkeskommunen.
- at kommunene og fylkeskommunen har godt utstyrte og tilgjengelige lokaler som lånes ut til frivillige organisasjoner, partier og ungdomspartier.

